

Dini Hareketlerin Bir Çeşidi Bahailik

Bahaism: A Religious Movement

Muhammet Fatih DEMİRDAĞ^a

^aFelsefe ve Din Bilimleri Programı,
Ankara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Ankara

Geliş Tarihi/Received: 05.06.2017
Kabul Tarihi/Accepted: 13.07.2017

Yazışma Adresi/Correspondence:
Muhammet Fatih DEMİRDAĞ
Ankara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Felsefe ve Din Bilimleri Programı,
Ankara,
TÜRKİYE/TURKEY
demirdagfatih0660@gmail.com

ÖZ Bu çalışmada, önce Bahailiğin kısa bir tarihini, ardından Bahailiğin üzerine oturduğu Şeyhlik tarikatı ve Babilik inancını, daha sonra da Bahailiğin kurucusu Bahaullah'ın hayatına, Bahaullah'tan sonra günümüzde Bahailiğin teşkilat yapısı ve Bahailiğin durumuna değinilmektedir. Bahailik, Bahaullah ismiyle anılan Mirza Hüseyin Ali tarafından yeni bir din olma girişiyle kurulmuştur. Bahailiğin ortaya çıkışında Mehdi inancı ve İran kültürü, o dönemde bütün dünyayı etkileyen siyasi istikrarsızlık ve Şeyhlik tarikatının etkisi büyüktür. Bahailiğin ilk kıvılcımları Mirza Ali Muhammed öncülüğünde kurulan Babilik hareketi ile atılmıştır. Öncele-ri Mirza Ali Muhammed'in talebesi olan Bahaullah, onun ölümünden sonra kendi ekolünü kurmuş ve peygamberliğini ilan etmiştir. Bahailik inancı Allah'ın birliğine ve peygamberlerin devamlılığına dayanır. Zira onlara göre peygamberlik hiçbir zaman son bulmaz. Allah tarih boyunca Musa, İsa ve Muhammed gibi peygamberler seçmiş, şimdi de Bahaullah'ı göndermiştir.

Anahtar Kelimeler: Hareket; dini hareket; dini gruplar; Bahailik; yeni dini hareketler

ABSTRACT In this study, first, we mention a brief of history of Bahaism; then, we examine the belief of Babism, the Shaykhism cult which Bahaism based on, the life of Bahaullah, who is the founder of Bahaism, Bahaism after Bahaullah and the structure of the organization of Bahaism today. Bahaism was found and claimed to be a new religion by Mirza Hussein Ali who is also known as Bahaullah. The belief of Mahdi and Iran culture, political unsteadiness and the Shaykhism cult played a big part in the foundation of Bahaism. The first seeds of Bahaism was thrown by the sect of Babism which was found by Mirza Ali Muhammad. Bahaullah who was at first a student of Mirza Ali Muhammad, found his own school and declared himself as a prophet after the death of his teacher. Bahaism is based on tawhid and according to them prophethood never ends. God send Jesus, Moses and Muhammad as prophets, now He chose and sent Bahaullah.

Keywords: Movement; religious movement; religious groups; Bahaism; new religious movements

Bu çalışmada, Yeni Dini Hareketler perspektifinde Bahailik ele alınmıştır. Öncelikle dini hareket kuramları ifade edilmiş, akabinde de Bahailiğin tarihsel arka planı, dini ritüel ve ikonografisine değinilmiştir. Keza dinlerin ve dinî yaşantının düşüş trendine girdiği bir çağda insanların Yeni Dini Hareketlere hangi sebeplerle katıldıkları, söz konusu hareketlerin hangi vasıtalarla toplumsal bir taban bulabildiği ve özellikle gençlerin bu hareketlere nasıl ve neden katıldığı soruları bu ilginin yöneldiği

temel sorunlar arasındadır.¹ Ayrıca YDH'lere² yönelik ilgiyi açıklamak üzere bazı sosyolojik teoriler ortaya atılmıştır. Bunlar arasında sekülerleşme, rasyonel seçim kuramı ve kaynak mobilizasyonu gibi teorileri saymak mümkündür.³ Buna ilaveten yoksunluk, beyin yıkama, din değiştirme kavramları da YDH'yi ifade edebilmek için ortaya atılan kuramlar arasındadır. Bu kuramlar içerisinde özellikle din değiştirme Bahailikle ilgilidir. Zira Bahailik önceleri İslam dinine bağlı bir oluşum iken, daha sonraları bağımsız bir din olarak ortaya çıkmıştır.⁴

1.1. DİNİ HAREKET KURAMLARI

1.1. KAYNAK MOBİLİZASYONU KURAMI

ABD kökenli kaynak mobilizasyonu (seferberliği) yaklaşımı, kapsamlı bir arka plana sahiptir. Toplumsal hareketleri yapısal krizler ya da irrasyonel davranışlar olarak gören kolektif davranış teorisine bir tepki olarak ortaya çıkan ve bu olguları bireylerin rasyonel eylemleri temelinde açıklayan Mancur Olson'un "Kolektif Eylemin Mantığı" (1965) adlı eseri, kaynak mobilizasyonu yaklaşımının orijini olarak görülebilir. Bu kitapta Olson, liberal iktisadın temel varsayımlarını toplumsal hareketlere uygulamıştır.⁵ Ona göre, "Bireyler kendilerine göre avantajlı olarak gördükleri takdirde bir sosyal hareket oluşturmayı kabul ederler". Böylece "Sosyal hareketin amacı, bir dönüşüm oluşturmaktan ziyade bireylerin savundukları konu üzerinde en kısa zamanda avantaj elde etmeyi hedefleme haline dönüşür". Buradan yola çıkarak sosyal hareketi, "Belirli bir amaç doğrultusunda ve bu amaca ulaşmak hedefiyle bireylerin kolektif olarak ve rasyonel biçimde organize ettikleri eylem⁶ olarak tanımlamak mümkündür." Olson'a göre bireyler kolektif bir harekete katılmadan önce, bunun getireceği kişisel muhtemel kar ve maliyeti hesaplamaya çalışmaktadır.⁷ Bu bağlamda dini hareketler açısından da, bireyler kendilerine daha cazip gelen ve daha avantajlı seçimler sunan dinleri tercih etmektedirler. Zira insanlar tüm hayatlarını boyunca ebedi ve avantajlı bir dini yönelime tercih etme isteği bulundurlar. Dini hayatı da en ikna edici şekilde sunan bu hareketler daha çok üye kazanma durumunda olacaktır.

1.2. YOKSUNLUK VE TELAFİ TEORİSİ

Yaşamlarında çeşitli engellerle karşılaşan, içindeki boşluğu doldurmak isteyen, tatminsiz olan ya da dışlanan insanlar alternatif arayışlara yönelirler. Dini hareketler bağlamında yoksunluk ve telafi teorisine değinecek olursak bu teori Marx'a kadar uzanmaktadır. Zira bu teorinin ifadesini Marx şöyle yapmıştır: "Dini eziyet ve sıkıntılar (insanın kendini bir takım zevklerden alıkoyması) aynı zamanda gerçek eziyet ve sıkıntıların ifadesi ve bir protestodur. Din bastırılmış şeylerin ifadesidir, kalpsiz dünyanın kalbi, ruh-

¹ John A. Saliba, "Disciplinary Perspectives on New Religions Movements: Views from the Humanities and Social Sciences", Teaching New Religious Movements, ed. David G. Bromley, Oxford University Press, Oxford 2007, ss. 41-45, s. 41.

² YDH kısalması, "Yeni Dini Hareketler" kavramını ifade etmek için kullanılmaktadır.

³ M. Ali Kirman, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, Birleşik Yayınevi, Ankara 2010, s.118 vd.

⁴ Bahauallah; "Ben Muhammed'den daha faziletliyim. Nitekim Benim Kuran'ım da Muhammed'in Kuran'ından daha faziletlidir. Muhammed, beşerin bir Kuran suresini yapmaya aciz olduğunu söylemişse ben de; beşer, benim Kuran'ınım bir harfini bile yapmaya acizdir derim. Muhammed elif makamında ise ben nokta durumundayım." sözüyle kendisinin Hz. Muhammed'den, kitabı Beyan'ın da Kuran-ı Kerim'den daha üstün ve faziletli olduğu iddia etmiştir; Muhsin Abdulhamid, *İslam'a Yönelen Yıkıcı Hareketler: Babilik ve Bahallığın İçyüzü*, (çev. M. Saim Yeprem-Hasan Güleç), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1984, s. 67.

⁵ Doğan Çetinkaya, *Tarih ve Kuram Arasında Toplumsal Hareketler*, Y. Doğan Çetinkaya, (der.), *Toplumsal Hareketler-Tarih, Teori ve Deneyim*, İletişim Yay, İstanbul 2008, s. 15-61.

⁶ Gülçin Erdi Lelandais, *Sosyal Hareketler Teorileri ve Küreselleşme*, Çoban, B. (haz.), *Yeni Toplumsal Hareketler*, Kalkedon, İstanbul 2009, s. 63-90.

⁷ James Jasper, *Ahlaki Protesto Sanatı*, (çev. Senem Öner), İstanbul 2002, s. 56.

suz ortamların ruhu ve insanların afyonudur”.⁸ Freud’da dini inançların hem bireysel hem de sosyal engellenmelere karşı bir reaksiyon ve kitleleri kontrol altında tutma yolu olduğu şeklinde Marx’a benzer bir düşünce ifade etmiştir.⁹ Davis tarafından da dinle ilgili sosyolojik engellenme ve telafi teorisi şöyle dile getirilmektedir: “İnsanın bu dünyadaki hayal kırıklığı ne kadar büyükse ölümden sonraki hayata olan inancı da o kadar büyük olur. Böylece bu dünyanın ötesinde bir dünyanın amaçlarının varlığı sosyal beklentilere ve sosyal değerlere ulaşmadaki çabalarda kaçınılmaz bir şekilde tecrübe edilen engellenmeleri telafi etme hizmeti görmektedir.”¹⁰

Glock ise dini reaksiyonlara neden olan yoksunlukları beşe ayırmıştır. Bunlar: ekonomik, sosyal, organik, etik ve ruhsal engellenmelerdir. Glock’a göre engellenmelere yönelik dini reaksiyonlar eğer engellenme nedeni yanlış olarak algılanır veya ona maruz kalan kişinin kontrolü dışında olursa ortaya çıkar. Böylece Glock dini aktivitelerin, “engellenme nedenlerini ortadan kaldırmaktan ziyade engellenme duygusunun telafi edilmesi işlevi gördüğünü” vurgular.¹¹

Görelî yoksunluk (mahrumiyet) tipolojisini de ifade edecek olursak, nispeten eğitilmiş ve orta sınıfa mensup varlıklı ailelerden gelmelerine rağmen, subjektif olarak algıladıkları bir yoksunluk duygusu içine girebilirler. Bunlar, kendilerini aşırı derecede materyalist ve gayr-i şahsi (formel) ilişkilerin egemen olduğu bir dünyada yalnız görerek, ruhsal yönden yoksun oldukları hissine kapılırlar. Kendilerini böyle bir görelî yoksunluk içinde hissedenler muhtemelen çareyi, aralarında rahat edebilecekleri sıcak ve samimi (informel) ilişkileri sağladığına inandıkları bir dini gruba girmede görebilirler.¹² Bir başka ifadeyle yoksunluk kuramını destekleyen çalışmalarda, sosyal yoksunluğun bireysel dindarlık üzerindeki etkileri vurgulanmaktadır. Bu bağlamda zayıf aile bağlarının olduğu ortamlardaki kişiler dine daha çok yönelmektedirler. Dul kadınlar, bekârlar, çocuksuz evli kadınlar kilise konusunda diğerlerinden daha aktiftirler. Ayrıca, bir gruba bağlanma davranışları konusunda yapılan araştırmalar da, yoksunluk kuramını desteklemektedir. Keza stres, kaygı azaltma işlevi gören, bir gruba bağlanma davranışına yol açmaktadır. Zaten dini aktivitelerin çoğu da, grup aktiviteleridir.¹³

1.3. BEYİN YIKAMA TEORİSİ

Beyin yıkama, YDH’lerin üye toplamaları ve üyelerinin sadakatini temin etmeleri hakkında ortaya atılan sofistike bir yaklaşım olarak gündeme gelmektedir. Bir kavram olarak beyin yıkama (brainwashing); anlaşılmaz, karşı konulmaz, akıl almaz ve hatta büyüsel yöntemler kullanmak suretiyle insan aklını kontrol altına almak veya insanların zihninde düşünsel ve ideolojik bir dönüşüm yaratmak amacıyla doğrudan veya dolaylı olarak yapılan her türlü sistemli telkin, yönlendirme ve baskıyı içeren uygulama ve propaganda tekniği olarak tanımlanır.¹⁴ Bir başka ifadeyle beyin yıkama faaliyeti sırasında öyle güçlü propaganda araçları, psikolojik veya fiziksel ikna tekniklerine başvurulmaktadır ki muhataplarının karşı koyabilme imkân ve kabiliyetleri ortadan kalkmakta, dayanma gücü bütünüyle anlamını yitirmekte ve kişi

⁸ Furseth, Inger ve Pal Repstad, *Din Sosyolojisine Giriş Klasik ve Çağdaş Kuramlar*, (çev. İhsan Çapcıoğlu ve Halil Aydınalp), 1. Basım, Birleşik Yayınevi, 2011, s.204; Karl Marks, Friedrich Engels, “Din ve Sosyolojisi”, (çev. Mevlüde Ayyıldız), *Din Sosyolojisi*, Yasin Aktay ve M. Emin Köktaş (dr.). 3. Basım, Vadi Yayınları, Ankara 2007, ss. 121-131, s. 122.

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Sigmund Freud, *The Future of An Illusion*, London 1927.

¹⁰ Kingsley Davis, *Human Society*, New York 1948, s. 532.

¹¹ Charles Glock, “The Role of Deprivation in the Origin and Evolution of Religious Groups”, in R. Lee and M. E. Marty (eds), *Religion and Social Conflict*, Oxford University Press, New York 1964, s. 29.

¹² Hüsnü Ezber Bodur, “Moonculuk Hareketi ve Türkiye’de Benzer Bir Cemaat Yapılanmasının Sosyolojik Analizi”, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, Cilt 1, ss. 13-39, s. 15-16.

¹³ Argyle Michael, Benjamin Beit Hallahmi, “Dini Davranış Teorileri”. Ali Kuşat, Mehmet Korkmaz ve İsmail Güllü (çev.), *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı.16, 2004/1, ss. 247-280, s. 262.

¹⁴ M. Ali Kirman, *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2004, s. 37.

istem dışı bir teslimiyet göstermektedir. Bu durum söz konusu terimin, insanların bir davranış, fikir veya inancı gönülsüz kabullenmelerini ifade eden bir kavram olarak tanımlanmasını daha da anlaşılır kılmaktadır.¹⁵

Beyin yıkama fikri özellikle Amerika'da çok sayıda genç insanın YDH'lere katılımlarını kazanmak amaçlı ortaya atılan bir teoridir. Bilindiği üzere Amerika Birleşik Devletleri anayasası Amerikan vatandaşlarının her türlü dinî inanç ve fikri yaşamlarını ve ifade etmelerini garanti altına almaktadır. Bu durum ise evlatlarını ve yakınları YDH'lere kaptıran ailelerin, çocuklarının kurtarılması için görünüşte başvurabilecekleri hiçbir hukuki dayanak bırakmamaktadır. İşte tam bu noktada beyin yıkama olgusuna kuşkuyla yaklaşanların iddia ettiği gibi zihin kontrolü kuramı devreye girmektedir. Söz konusu teori YDH'lere katılan çocukların aileleri, 1970-80'lerde Amerikan mahkemelerine evlatlarının kurtarılması için müracaat ettiklerinde hâkim ve yargıçları ikna edebilme noktasında iyi bir gerekçe oluşturmuştur. Bilhassa bazı ehemmiyetli psikologların, gençlerin kendi hayatlarını yönetebilecek birikim ve beceriye sahip olmadıkları; bundan dolayı ailelerinin koruması altında bulunmalarını gerektiği şeklindeki değerlendirmeleri de¹⁶ onlara ihtiyaç duydukları hukukî dayanağı sağlamıştır.¹⁷ Sonuç olarak, Beyin yıkama, insanların YDH'lere katılımı ve bağlılığını izah etme ve anlama bağlamında ortaya atılan gizemli teorilerden biridir. Bu yaklaşımın savunucularına göre YDH'lere katılımın anlaşılmasında beyin yıkama olgusu da göz ardı edilemeyecek bir öneme sahiptir. Keza bu yaklaşım, karşılaşılan birçok vakada kişiliği parçalayan, psikolojik dengeyi bozan ve sinir sistemini aşırı uyararak mantıklı karar verme becerisinin ortadan kalkmasına ve özgür iradenin bütünüyle yitirilmesine neden olan fizyolojik ve psikolojik travmalar görüldüğünü iddia eder.

1.4. DİN DEĞİŞTİRME

Din değiştirme, bir dinden çıkarak başka bir dine geçiş demektir. Kavramla ilgili olarak İngilizce'de "religious conversion" veya sadece "conversion" Almanca'da ise değişim- dönüşüm anlamında "Konversion" kelimesi kullanılmaktadır. Din değiştiren kişi içinse "convert" kelimesi kullanılır. Türkçe'de din değiştirip Müslüman olma "ihtida" İslam'dan çıkma ise "irtidat" kavramıyla ifade edilmektedir. İhtida aynı zamanda inançsız iken veya başka bir dine mensupken İslâm dinini benimsemeyi de ifade eder.¹⁸

Avrupa ve Amerika'da din değiştirmenin bilimsel çalışmalara konu olması 1900'lere dayanır. Din değiştirme ile ilgili ilk bilimsel çalışmalar Hıristiyanlık içinde bir kiliseden başka bir kiliseye geçiş ile ilgilidir.¹⁹ Buna ilaveten din değiştirmenin daha çok gençlik dönemlerinde yaşandığı ifade edilmektedir. Zira yaşlandıkça din değiştirme oranı düşmektedir.²⁰ Keza din değiştirme olaylarının yaygın bir durum aldığı geçen yüzyılın başlarındaki Amerikan toplumunda, bilim adamları bunun tipik bir gençlik fenomeni olduğu sonucuna varmışlardı. Onlara göre dini değişim, ergenlikteki kişilik gelişiminin doğal bir sonucudur. Bu dönemde yaşanan stres ve bunalıma bağlı olarak arayışa girme, geleneksel inanç ve değerleri sorgulama, yeni değerler seçmeye girişme yönündeki gelişmeler, dini değişim için en elverişli bir

¹⁵ Keith Roberts, *Religion in Sociological Perspective*, California 1990, s. 102-103.

¹⁶ Margaret Singer, "Coming Out of the Cults", *Psychology Today* (Jan), 1979, ss.72-82.

¹⁷ David G. Bromley, "The 'Brainwashing' Controversy", *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley, Oxford University Press, Oxford 2007, ss. 143-145.

¹⁸ Ali Köse, "İhtida", *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. XXI, İstanbul 2000, s. 554-558.

¹⁹ Caroline A. Neumueller, *The 21. Century New Muslim Generation. Converts in Britain and Germany*, Scholars' Press, Saarbrücken 2013, s. 42.

²⁰ Matthew T. Loveland, Religious Switching: Preference Development, Maintenance and Change', *Journal for the Scientific Study of Religion*, 42(1), 2003, ss. 147-157, s. 154.

durum oluşturur. Böylece din değiştirme, gençlik dönemindeki kimlik karmaşasına bir cevap oluşturmakta²¹, stres ve bunalım dönemini kısaltarak, ergeni yetişkinliğe hazırlamaktadır. Fakat bu gelişmeler herkeste aynı tarzda kendisini göstermez. Bir kısım gençler birtakım dini ve ideolojik gruplara katılarak kimlik yitimi derecesine varan bir bağlanmaya girebilirken, diğerleri de her tür yüce değer, ideal ve amaçtan yoksun, günübürlük bayağı zevk ve uğraşlar içerisinde bir yol tutarak, kendine ve toplumuna yabancılaşan bireyler durumuna gelebilmektedir.

Bugün, özellikle Avrupa ve Amerika’da din değiştirme, bir-çok sosyal bilimin kendi perspektifinden çalıştığı bir alandır. Sosyologlar din değiştirmeyi açıklarken toplumsal faktörlere vurgu yaparlarken, psikologlar en büyük etken olarak insan ruhunun iç işleyişine dikkat çekmekte, antropologlar ise kültürel faktörlere daha çok yer vermektedirler. Farklı sosyal bilimler önemli açıklamalar sunmakla birlikte denebilir ki, çok yönlü ve çok faktörlü bir durumu ifade eden din değiştirmenin açıklanmasında sadece bir sosyal bilimin araç ve yöntemlerinin kullanılması yeterli olmamaktadır. Bu yüzden din değiştirme disiplinler arası çalışmaların yapılmasını gerektiren konuların başında gelmektedir.²²

2. BAHAILİK VE ORTAYA ÇIKIŞI

Bahailik; İran’da, Mirza Ali Muhammed tarafından yeni bir din olma iddiasıyla ortaya çıkan bir akımdır.²³ Bahailik ilk etapta İslam dinine bağlı bir oluşum iken, Bedest toplantısında Mirza Hüseyin Ali’nin çabalarıyla İslamiyet’ten bağımsız bir din olarak ilan edilmiştir. Bab’ın ölümünden sonra ise onun yerine geçen Mirza Hüseyin Ali, bir süre sonra kendi peygamberliğini ilan etmiş ve Bahailik dinini kurmuştur.

2.1. KARİZMATİK TEORİ BAĞLAMINDA MİRZA HÜSEYİN ALİ VE HAYATI

Karizma kelimesi modern sözlüklere Max Weber tarafından 1947 yılında giren bir kavramdır. Yunanca kökenlidir sözlük anlamı “lütfedilen bir kabiliyettir”.²⁴ Weber, karizma terimini “karizmatik yetki” şeklinde kullanmıştır.²⁵ O yetkiyi, “Belirli bir grubun, belirli bir kaynaktan çıkan emirlere itaat etme olasılığı” şeklinde tanımlamıştır. Weber, yetkiyi geleneksel yetki, karizmatik yetki ve ussal-yasal yetki olmak üzere üçe ayırmıştır. Geniş bir ifadeyle Weber bürokratik yapıların ussal türden bir otorite yapısı ve işlevsel bir rol özelleştirmesi yarattığını ileri sürmektedir. Weber bunun otoritenin geleneksel statüye tanıdığı derebeylik sistemlerine ve önderin karizmatik otoritesine veya doğüstü ya da tanrısal nitelikleri dolayısıyla kendisine baş eğilmesine dayalı sistemlere karşı olduğunu belirtmekte ve bu gerçeği tarihsel bir çerçeveye oturtmaktadır.²⁶

Karizma çekiciliği vurgulamaktadır. Karizmatik liderlerin takipçi gruplarını hiçbir şey yapmadan ve demeden peşlerinden sürükleyebilme yetenekleri vardır.²⁷ Bu tip liderlerin nitelikleri; heyecan veren bir bakış açısını barındırma, yaşantısı ile insanlarda gıpta uyandırma, coşkulu ve enerjik yaklaşım ile diğer

²¹ V. B. Gillespie, *The Dynamics of Religious Conversion*, Alabama 1991, s. 180-181; Atalay Yörükoğlu, *Gençlik Çağı*, 2. bas., Ankara 1986, s. 103-106.

²² Lewis Rambo, “Din Değiştirme Teorileri: Dini Değişimi Anlama ve Yorumlama”, (çev. Hatice Gül), *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17, 2011, ss. 204-226, s. 205-207.

²³ Yasin İpek, *İran’da Kaçar Türk Hanedanlığı Babilik ve Bahailik*, Ekim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 170.

²⁴ Selen Doğan, *Vizyona Dayalı Liderlik*, Philip & Richard’s İnsan ve İş Kaynakları Danışmanlığı, İstanbul 2001, s. 39.

²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. İhsan Çapcıoğlu, Mehmet Cem Şahin, Emine Gümüş, “Karizmatik Otoriteden Yeni Liderlik Vizyonuna: Günümüz Liderlik Yaklaşımları”, *BİDDER, Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:1 Sayı:1 ss. 27-48. 2010; İhsan Çapcıoğlu, Mehmet Cem Şahin, Nuran Erdoğan, “Max Weber Sosyolojisinde Karizmatik Otorite ve Dini Liderlik”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Ağustos, Yıl: 14, Sayı:2, ss. 51-76. 2010.

²⁶ Vahap Kaya, *Toplumsal Değişme Açısından Karizmanın Şiddeti Atatürk, Hitler, Humeyni*, Sis Yayınları, Ankara 1998, s. 32.

²⁷ Tamer Koçel, *İşletme Yöneticiliği, Yönetim ve Organizasyon Organizasyonlarda Davranış Klasik-Modern-Çağdaş ve Güncel Yaklaşımlar*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2001, s. 483.

insanları güdüleme biçiminde ifade edilebilir.²⁸ Genel anlamda bu tip bir önderde kişileri istenilenden fazla güdüleme becerisi olduğu söylenebilir.²⁹ Örnek vermek gerekirse en ünlü örnekler Martin Luther King ve Mahatma Gandhi olacaktır. Yeni karizmatik liderlik kuramları, karizmatik önderin ahlaki standartlarının yüksek olduğunu, kendi kendilerini başkaları uğruna feda ettiklerini, sorunları çabucak çözdüklerini ve takipçilerine hareketleri ile örnek teşkil ettiklerini öne sürmektedir. Karizmatik liderler öncelikle tehlikeleri sezmekte sorunları bu şekilde ivedilikle çözmektedir. Bununla beraber kendilerine saygı ve sevgi duyulmasını temin etmekte ve takipçilerin talep ve değerlerine benzer davranışlar sergilemektedirler.³⁰ Bu bağlamda çeşitli din adamları, din kurucuları, peygamberler de (Budha, Konfüçyus, Sun Myung Moon, Lao Tese, vb.) karizmatik bir otoriteye sahiptir. Bu bağlamda Bahailiğin kurucusu Mirza Hüseyin Ali de bir dini harekete önder olarak karizmatik otoriteye sahiptir.

On dokuzuncu yüzyılın peygamberi tabir edilen Bahauallah 12 Kasım 1817 tarihinde İran Tahran'da doğmuştur. Bahauallah dünya üzerinde hemen hemen her ırk, kültür, sınıf ve ulustan birkaç milyon insanın hayal gücünü ve bağlılığını giderek zapt edecek bir girişime 27 yaşında başlamıştır.³¹

Bahailer tarafından yüzyılın peygamberi olarak görülen Bahauallah adıyla anılan Mirza Hüseyin Ali, İran'ın kuzeyinde bulunan Mazenderan bölgesindeki Nur kasabasından olan soylu bir aileye mensuptur. Bu sebeple nisbesi en-Nuri, tam adı ise Mirza Hüseyin Ali Mazenderani en-Nuri'dir. Babası Şah'ın sarayında maliye işlerinden sorumlu, önemli bir mevki sahibi olan Mirza Abbas Büzürg, annesi Tahran'da oturan büyük bir aileye mensup olan Hatice hanımdır.³²

"Bahauallah'ın kutsal görevi 1852 ağustosunda Tahran'da bir yer altı zindanın da başladı. Geçmiş, İran'ın büyük imparatorluklarına kadar uzanan, soylu bir ailede doğan Bahauallah kendisi için hükümette açık olan vezirlik kariyerini geri çevirerek tüm gücünü, 1840'lı yılların başlarında "fakirin babası" olarak tanınmasını sağlayacak çok sayıda insanî işlere vermeyi seçti. Bahauallah ülke tarihinin seyrini değiştirecek bir hareketin önde gelen savunucularından birisi olunca, bu imtiyazlı yaşam 1844 ten sonra hızla aşınmaya uğradı" Bahailer göre Bahauallah'a ilk vahiy 1269 yılında hapishaneye girdikten iki ay sonra gelmiştir.³³ Bahauallah da Şaha suikast sonucu hapishaneye düştüğünde gecelerin birinde vahyin kendisine geldiğini belirtir.

Bahauallah 1854-1856 yılları arasında Süleymaniye dağlarında kaldığı iki yıl boyunca tasavvufu ilgilennmiş ve Saklı Sözler, Yedi Vadi ve İkan kitaplarını yazmıştır. Bahauallah, iki yıl boyunca münzevi bir hayat yaşadktan sonra "Emir kaynağından geri dönme hükmü sadır oldu. İradesine teslim olmayı kaçınılmaz bir vazife bilerek döndüm, geri geldim." diyerek Bağdat'a geri döner.³⁴ Faaliyetlerine devam ederek Bahaîliği yayma çalışmalarını sürdürür. Bağdat'taki faaliyetleri sonucu âlimlerin ve halkın şikâyeti üzerine, İran ve Osmanlı hükümetleri arasında varılan anlaşmaya dayanarak Nisan 1863'te İstanbul'a sürgün edilmesine karar verilir.³⁵

²⁸ Micheal R. Carrel, Daniel F. Jennings, Heavrin Christina J.P., *Fundamentals of Organizational Behavior*, Mc Graw Hill Book Companies, Inc. Chicago 1997, s. 469-470.

²⁹ Dilaver Tengilimioğlu, "Kamu ve Özel Sektör Örgütlerinde Liderlik Davranışı Özelliklerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Çalışması", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, S.14, 2005, ss. 1-16, s. 7.

³⁰ Aslı Şimşek, *Duygusal Zekânın, Ana-Baba Tutumunun ve Doğum Sırasının Tercih Edilen Liderlik Tarzına Etkisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006, s. 26.

³¹ Bahai Ruhani Mahfili tarafından yayınlanmıştır, *Hız. Bahauallah*, (çev. Cüneyt Can), Lale Ofset, Ankara, 1992.

³² Neyir Özşuca, *Bahai Tarihi Özeti*, Baha Dağıtım Basım, İstanbul 1987. s. 41.

³³ Özşuca, a.g.e. s. 52.

³⁴ Bahâullah, *İkan Kitabı*, (çev. Mecdetin İnan), İstanbul 1991, s. 139.

³⁵ Ethem Ruhi Fığlalı, *Babilik ve Bahilik*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. Ankara 1994, s. 53.

İstanbul'da dört ay kaldıktan sonra topluca Edirne'ye sürülmüşlerdir. Mirza Ali Muhammed Edirne'de kendisine Bahauallah adını verir ve yeni dinini açıkça ilan etmeye başlar.³⁶ Böylece Bâbileri kendi etrafında toplanmaya çağırdığı gibi, İran Şahı Nasruddin, Osmanlı Padişahı Abdulaziz, Fransız imparatoru III. Napolyon, Alman imparatoru I. William, Papa IX. Pius, Rus Çarı II. Alexander, İngiliz Kraliçesi Victoria, Avusturya İmparatoru Françiş Joseph ve daha birçok yere mektup yazarak onlara kendi ilahi emrini ilan eder ve insanları kendi dinine uymaya çağırır.³⁷

Edirne'den Akka'ya sürgün haberi gelince Edirne'de bulunan yabancı devlet konsoloslukları bunu engellemek için çalışma başlatmak istediği ancak Bahauallah'ın bunu kabul etmediği Bahailerce rivayet edilmektedir.³⁸ Bahauallah ailesi ve bazı ahbablarıyla 12 Ağustos 1868/ 22 Rebiülsani 1285 tarihinde Edirne'den hareket eder. 31 Ağustos 1868/12 Cemidülevvel 1285'te Akka'ya varırlar.³⁹

Mirza Hüseyin Ali 1868 yılında Akka'ya gelmesinden itibaren faaliyetlerine devam etmiştir. Akka'daki valiler ve kumandanlarla iyi ilişkiler tesis etmiştir. Akka'da kaldığı süre boyunca dört defa Hayfa'ya gitmiş, son gidişinde çadırını Kermil Dağı'na kurmuştur. Zira Kermil Dağı da Bahailerce kutsal kabul edilmektedir. Mirza Hüseyin Ali 8 Mayıs 1892'de hastalanmış, 29 Mayıs 1892/Zilkade 1309 tarihinde, 75 yaşında iken vefat etmiştir. Cesedi, Akka'da kaldığı Bahçe adlı konağın bir odasına defnedilmiştir.⁴⁰

2.2. BAHAILERİN İDARİ DÜZENİ VE GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

1963 yılında Adalet Evi'nin kurulmasından sonra Bahailiğin idaresini burada bulunan dokuz kişi üstlenmiştir. Günümüzde de Bahailik Umumi Adalet Evi tarafından yönetilmektedir. Aynı zamanda her bölge için bir Merkezi/Milli Ruhani Mahfil ve her il için bir Mahalli Ruhani Mahfil kurulmaktadır. Bahailerin idaresi ve işlerin yürütülmesi bu şekilde sağlanmaktadır.

Umumi Adalet Evi, Bahai teşkilatının en yüksek merciidir. Akdes kitabında mevcut nassların dışında her kararı verme ve icra etme yetkisine sahiptir. Bahauallah'ın Akdes kitabındaki hükümleri veya diğer görüşleri ve Abdulbaha⁴¹ ve Şevki Efendi'nin tefsirlerini değiştiremez.⁴² Dokuz kişiden ibaret olan üyeleri ilk kez 1963 yılında Hayfa'da Abdulbaha'nın evinde yapılan bir toplantı sonucu seçilmişlerdir. Bunlar daimi olarak Bahai idare merkezi olan Hayfa'da otururlar. Dünya Bahailerinin temsilcisi, dini ve içtimai sorunları çözüme müessesesi olan Umumi Adalet Evi'nin bütün kararlarında masum olduğuna inanılır.⁴³

Yüce Adalet Evi'ni yöneten dokuz üyeyi Milli Mahfil üyeleri, beş yılda bir defa dünya Bahaileri içerisinde gizli oy, açık tasnifle seçerler. Seçimde önceden aday gösterilmez ve propaganda yapılmaz.⁴⁴

³⁶ Zeynel Adanalı, *Bahailiğin Tarihsel Gelişimi*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2001, 51.

³⁷ Fırlalı, *Bâbilik ve Bahailik*, s. 54.

³⁸ Özşuca, *Bahai Tarih Özeti*, s. 65.

³⁹ Özşuca, *a.g.e.* s. 66.

⁴⁰ Özşuca, *a.g.e.* s. 68-71.

⁴¹ Bahanın Kulu anlamındaki Abdulbaha lakabıyla anılan Abbas Efendi, Bahauallah'ın ilk eşi Asiye Hanım'dan doğan üç çocuğunun en büyüğüdür. Abbas Efendi 23 Mayıs 1844/5 Cemaziulevvel 1260'ta Tahran'da dünyaya gelmiştir. 9 yaşındayken Bahauallah'ın Bağdat sürgününe katılmış, bu tarihten sonra Babasının en büyük yardımcısı olmuştur. Bahai kitaplarında onun da Babası gibi okumadığını ancak buna rağmen alimleri hayrete düşürecek bir bilgiye sahip olduğu anlatılmaktadır; Özşuca, *Bahai Tarihi Özeti*, s. 73-74.

⁴² Fırlalı, *Bâbilik ve Bahailik*, s. 86.

⁴³ Özşuca, *Bahai Dini; Tarihi, Prensipleri ve Dini Hükümleri*, Ankara 1967, s. 10-11.

⁴⁴ Adanalı, *a.g.e.* s. 154.

2.3. BAHAILİK'TE DİN VE İNANÇ KAVRAMI

Bahailik'te "tanrı" kavramı tam olarak Abdülbaha döneminde oluşmaya başlamış ve bugünkü halini almıştır. Abdülbaha'ya göre batıda ki tanrı anlayışı insan sınırlarında yapılmış gerçek bir tanrı anlayışını ortaya koyamamaktadır. Bahailiğin Tanrı anlayışı oldukça karmaşıktır. Bahailerin tevhid inancına bağlı olduklarını söylemelerine ve eserlerinde bu fikri ispatlamaya çalışmalarına rağmen, Tanrı anlayışları incelendiğinde, Bahailik'te ki Tanrı'nın peygamberlerde ve özellikle Bahauallah'ta hulul ettiğiine ilişkin güçlü deliller bulmak mümkündür.

Bahauallah Tanrının gerçeğinin bilinmez olduğunu iddia etmektedir. İnsan düşüncesinin ilahi niteliğe atfettiğini her hangi bir kelime sadece insanı mevcudiyete aittir. Ve insan deneyimi tarif etmek üzere harcanan çabanın ürünleridir.

Bahauallah'ın dinin anlamı hakkındaki görüşleri şöyledir: Tanrı dinleri herhangi bir açıdan birbirinden farklı değildir, ancak çağdan çağa karşıladıkları farklı ihtiyaçlar nedeniyle tanrı her dönemin insanından her birinden emirlerine kendilerine göre ve çağlarına göre yanıtlar istemiştir.⁴⁵ Bahailiğe göre din öğrencileri ve din öğreticileri de çok önemli ve kutsal bir görevi ifa etmektedirler. Din öğrencileri dinsel dogma ve diğer yanlış kavramlar nedeniyle tanrının ışığı için kanal olarak kullanılan bu kimseler arasında bir ayırım yapılamaması konusunda uyarılmaktadır.

2.3.1. Peygamber İnancı

Bahailer Kuran'daki bütün peygamberleri kabul ederler. "İkan Kitabında" Nuh, hüd, Salih, Musa, İsa peygamberden ve onların halkı çağırdıkları şeylerden ve halkın onları yalanlamasından genişçe söz ederler. Hatta bu konulardan bahsederken Kur'an ayetlerini de açıkça referans gösterirler. Yani buradan şu anlaşılıyor ki Bahailer geçmiş peygamberleri kabul etmekle birlikte onlar o peygamberlerle ilgili bilgileri Kuran'ın kabul ettiği gibi kabul etmektedirler.⁴⁶ Bahailere göre Hz. Âdem'den bu yana gelmiş geçmiş bütün nebiler ve resuller, sadece Tanrı Zuhuru olan Baha'yı müjdelemek için gönderilmişlerdir. Çünkü o, bütün dinlerin sözünü ettiği Mev'ud'dur.⁴⁷

Bütün dinlerin beklediği kurtarıcı olan Bahauallah, İsraililer için Ebedi Peder'in tecessümü, Hristiyanlar için İsa'nın dönüşü, Şiiler için İmam Hüseyin'in geri gelişi, Sünni Müslümanlar için İsa'nın gökten inişi, Zerdüştiler için Şah Behram, Hindular için Krişna'nın yeniden doğuşu, Budistler için beşinci Buda'dır. Bu iddialarını temellendirmek üzere Kuran-ı Kerim'in birçok ayetini tevil eden Bahailer daha da ileri giderek Kuran-ı Kerim'in ayetlerinin üçte ikisinin bu konu ile ilgili olduğunu iddia etmektedirler.

2.3.2. Melek İnancı

Bahai dininde melek inancı açık değildir ve kaynaklarında da bu konunun işlendiği yerler yok denecek kadar azdır. Araştırmacılar Bahailerin meleklerle inanmadıklarını ve diğer dinlerdeki melek anlayışlarını da tevil ettiklerini düşünmektedirler.⁴⁸

İyi insanı meleğe, kötü insanı da şeytana benzeten Bahailer, İslam terminolojisindeki dört meleğin de birer benzetme ve isimlendirmeden ibaret olduğunu söylemektedirler. Buna ilaveten Bahailerin "Şey-

⁴⁵ Hz. Bahauallah, *a.g.e.* s. 23.

⁴⁶ Mecdettin İnan, *İkan Kitabı*, Baha Basımevi, İstanbul,1991, s. 7-8-9.

⁴⁷ Fığlalı, *Babilik ve Bahâilik*, s. 62.

⁴⁸ Ahmet Fuat Çandır, *Tarihten Günümüze Bahailik*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. İlahiyat Ana Bilim Dalı, İslam Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006. 108.

tan” konusundaki fikirleri de net olarak anlayamadığı gibi literatür incelendiğinde bu konunun da yok denecek kadar az işlendiği görülecektir. Kuran-ı Kerim’e göre Şeytan, önceden melek iken daha sonra Allah’ın “Âdem’e secde etmesi” emrine karşı geldiği için huzurdan kovularak lanetlenmiş bir varlıktır. Bahauallah’ın sözleri incelendiğinde, bazı sözlerinde Şeytan’a uyulmaması gerektiğini öğütlediği görülmektedir.⁴⁹

2.3.3. Ahiret İnancı

Bahailer göre ölüm bir yok olma değil, aksine yeni bir başlangıçtır. Ölüm, Tanrı’ya olan yolculuğunun başlangıcıdır. Ruhumuz vücudumuzdan ayrıldıktan sonra yaşamına devam eder ve Tanrı melekûtunda ilerler. Fakat maddi olarak dünyaya tekrar gelmez.⁵⁰ Bir başka ifadeyle, Ahiret hayatı insanın ölümüyle başlar. Reenkarnasyon ve tenasüh gibi inançları benimsemiş kimi dinlerde insan öldükten sonra ruh, önceki hayatında yaptığı iyi ve kötü amellere göre farklı bir bedende tekrar dünyaya gelir. Ahiret inancını benimseyen dinlerde ise her ruh bir bedende bir kere dünyaya gelir. İnsan öldükten sonra da ahiret hayatı başlar.⁵¹

2.3.4. İbadetler

Bahailik’te ibadetin ne olduğunu Abdulbaha şu şekilde tanımlamaktadır; “Tüm yetenek ve çabası ile bir tabaka kâğıt yapan ve bütün gününü onu kusursuz hale getirmek için kullanana bir kişi Tanrı’yı övmüş olur. Kısacası, insanın içinden gelerek gösterdiği her türlü uğraş ve çaba, eğer en yüksek saiklere ve insanlığa hizmet etme isteğine dayanıyorsa ibadettir. İbadet, insanlığa hizmet etmek ve insanların ihtiyacını karşılamaktır.” Bunlardan bazıları namaz, oruç, zekât, hac, dua okumak ve kutsal kitapların okunmasıdır⁵². Ayrıca namaz 3 tipolojiye ayrılmıştır. Büyük namaz; aşka gelindiğinde, belli bir zamana bağlı kalmadan günde bir defa kılınır. Orta namaz ise sabah, öğle ve akşam olmak üzere üç zaman dilimindedir. Küçük namaz; sadece öğle üzeri kılınır.⁵³ Son olarak Bahailikte namaz kimseye uyulmadan ve kimse için hatırlatması veya çağırması olmadan kişinin kendi kararı ile kılınır.⁵⁴

Bahailer ibadetlerin Allah korkusuyla değil, Allah sevgisiyle yapılması gerektiğini sıkça vurgulamaktadırlar. Abdulbaha da konu ile ilgili şunları söylemektedir; “Tanrı’dan veya cehennemden korktunuz yahut Tanrı’nın ihsanına ve cennetine erişmek amacıyla ibadet etmeyiniz. Tanrı’ya ibadetiniz O’nu sevdiğiniz için olsun. En yüce ibadet budur.”⁵⁵ İbadetlerden bazıları İslam dinindeki ibadetlere benzemekle birlikte, bazıları tamamen değişmiş sadece isim olarak kalmıştır.

2.4. BABİLİĞİN TEMEL PRENSİPLERİ VE ÖĞRETİLERİ

Bab⁵⁶ Kuran-ı Kerim yerine geçmek üzere El- beyan⁵⁷ adlı bir kitap yazmıştır. Bundan başka Delâil-i Seb’a adlı müdafaanamesi Kayyum’ul Esmâ adlı diğer bir eseri mevcuttur. Bu eserlerden yola çıkarak Babilîğin esas prensiplerini şu şekilde toplamak mümkündür;

⁴⁹ Bahauallah, *Kurdun Oğlu Risalesi*, (çev. Mecdettin İnan), Özdemir Basımevi, İstanbul 1976, s. 45.

⁵⁰ Huşmand Fatheazam, *Yeni Bahçe*, (çev. Mehmet Niyazi), Kemal Matbaası, 2. Baskı, Adana, 1995, s. 90.

⁵¹ Bekir Topaloğlu, “Ahiret”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 1, TDV Yayınları, İstanbul 1988, s. 543-546.

⁵² Fiğlalı, a.g.e. s. 467.

⁵³ Özşuca, *Bahai Dininde Şer’i Hükümler ve İzahları*, s. 8.

⁵⁴ Özşuca, *Bahai Dini Tarihi-Prensipleri ve Dini Hükümleri*, s.40.

⁵⁵ Özşuca, a.g.e. s. 7.

⁵⁶ Lügat anlamı kapı demek olan “Bâb” kelimesi, Arapçada farklı şekillerde ve mecazi anlamlarda kullanılmıştır. Terim olarak; tasavvufta, girilen kapı ve derun ile münasebet sağlamaya yarayan vasıta; İsmaililik’te, mezhebin sırlarını öğreten ve Asâs denilen ruhani; Nusayrilik’te ise neşir ve irşada memur Selman-ı Fârisî demektir. Ancak bu kelime, kendisini ilahi hakikati tanıtmaya ileten kapı olarak ilan etmiş olan Şirazlı Seyyid Ali Muhammed tarafından özel

- Bütün Semavi Kitaplar ve Kur'an-ı Kerim'in Hükümleri ortadan kalkmıştır.
- Yukarıda belirttiğimiz veçhile, Bab, kendisinin görülmesiyle yeni bir devrin açılmış ve eski bir devrin kapanmış olduğunu iddia ediyordu. Bu itibarla eski devre ait olan semavi kitapların artık bir değeri kalamazdı. Açılan bu yeni devirle Kur'an-ı Kerim ve taşıdığı hükümler ve İslam Şeriatı tamamen ortadan kalkmış bulunuyordu. Artık Kelime-i Şahadet, namaz, oruç, zekat ve hac farz değildi. Bunların yerine Babiliğin Kelime-i şahadeti, namazı, orucu, zekat ve haccı yer alacaktı.
- Bab'a iman etmedikçe insanlara malları ve canları haramdır.
- Haram olan bir şeyin yok edilmesi gerektiğinden baba karşı duranların gerek canına gerek malına kıymak caizdi. Bu nedenle de zekat ve sadakanın yalnız Babî olanlara verilmesi gerekmektedir.
- Babın görünmesiyle İslamiyet kalktığından Mekke ve Beyt-i Mukaddes gibi yerlerin, Peygamber ve Ehl-i Beyt'e ait kabirlerin yıkılıp bozulması gerekir.
- İslamiyet'in prensiplerinden olan örtünmek yasaktır
- Her çeşit mal müşterektir. Yalnız bu iştirak aile hayatına kadar uzanamazdı. Bununla beraber babın en yakın arkadaşı olan Zerrin Taç adındaki kadın bu hususta birden fazla evliliği ileri sürmüş ve bir kadının 9 erkekle evlenmesini 9 erkeğe birden zevcelik yapmasını uygun bulmuştur.
- Kur'an-ı Kerim yerine Bab tarafından kaleme alınan Beyan adlı kitap yer almıştır. Bu kitaba dayanmayan her türlü istidlal haramdır.
- Babi olarak ölenler pek az sonra tekrar dünyaya gelirler. Zira tenasüh tekrar dünyaya geliş vardır.
- Bab'ın noktasında ölenler gerçek ölüme erişerek bütün sıraları çözerler. Görüldüğü üzere Bab ortaya sürdüğü bu prensiplerle kendisini bir peygamber süsü vererek hareket etmişti. Fakat sonraları bununla da yetinmeyip kendisini tanrılığa yaklaştırdı ve kendisi Allahın sureti örneği görünüşü olarak öne sürdü. Bab yukarıda adı geçen eserin Ben maddesinde şöyle diyordu: Ben bütün mahlukların kendisinden yaratıldığı ilk noktayım. Ben parıltısı hiçbir zaman kararmayacak olan Allah'ın suretiyim, çehresiyim.

SONUÇ

Bahailik, burada dini hareketler perspektifinde ele alınmıştır. Bahailik üzerinde Babiliğin, Bâtınîliğin, Hurûfliğin ve Hristiyanlığın açık etkileri görülmektedir. Keza ABD'nin de dinlerin süpermarketi konumunda olması ile dinler orada grift bir halde bulunmaktadır. Özellikle gençler bu farklı dini hareketlere rasyonel bir biçimde kayabilmekteler. Zira insanlar doğal ve kendiliğinden, bir araba markası seçer gibi din değiştirebilmekteler. Bu bağlamda Bahailik de kendine çeşitli üyeler bulmuştur. Özellikle insanların ebedi bir hayat talebi olduğu ifade edilmiş, bu hayat talebini en ikna edici şekilde sunan dinler (hareketler), daha geniş bir üye kesimi açısından tercih sebebi olmaktadır.

Bahailiğin temel ilkesi, genel bir dilin konuşulması ve genel bir yazının kullanılmasıdır. Din birliği esas olup dünya tek vatan, insanlar da bu vatanın vatandaşlarıdır. Vahiy süreklidir ve dünya barışının sağlanması zorunludur. Haksızlığı önlemek için haksızlık yapana karşı bütün insanların birleşmesi gerekmektedir.

isim edinilmesi ile meşhur olmuştur; Metin Bozkuş, "Bahailiğin Arka Planı ve Söylemi Üzerine Bir Değerlendirme (Sivas Örneği)", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 2, Sivas 2002, s. 143.

⁵⁷ Mirza Ali Muhammed'in en önemli eseri Maku kalesinde iken yazdığı Beyan'dır. Beyan 9 bölümden ve her bölüm de 9 babbdan teşekkül eder. Yalnızca son bölüm 10 babbdır. Bahâiler Farsça yazılan bu Beyan'dan başka, Arapça yazılan ve 8000 ayetten oluşan Beyan'ın nazil olduğunu iddia ederler. Bu kitapta İslami ahkamların kaldırıldığı ve yerine yenilerinin konduğu açıklanmakta ve cennet, cehennem, ölüm, kıyamet, haşır, dönüş, ölçü ve ceza gibi ifadeler batını tarzda yorumlanarak farklı şekilde anlaşılmaktadır; Özşuca, a.g.e. s. 26.

Yukarıda ifade edilenlerle beraber Bahailiğin, efsane ve mitolojiye yakın olduğunu ifade edebiliriz. Farklı dinlerin karışımıyla gelişmiş, bozuk ve heterojen bir yapıdadır. Başka bir ifadeyle, farklı dinlerin bir silüetidir. Bir yerde mitsel/büyüsel kültürel yapıdadır. Buna ilaveten, bu şekliyle Amerikalılar, Avrupalılar ve dininden dönen çok az sayıdaki daha önceden Müslüman olan kişiler arasında yayılmıştır. Zira donuk ve robotvari bir biçimde yaşayan insanlar bir boşluk doldurma isteği içindedirler.

Şurası da bir gerçektir ki; İslamofobinin yaygınlaştığı dinden uzaklaşma çağrıları döneminde, Bahâilik faaliyetleri İslâm ülkelerinde gittikçe artmakta ve güçlenmektedir. Ayrıca kurumsallaşmasını ciddi şekilde tamamlamıştır. Bu faaliyetler, Birinci ve İkinci dünya savaşları sonunda çok yoğunlaşmış olup, günümüzde de yeni bir ivme kazanmış görünmektedirler.

KAYNAKÇA

- Abdulhamid, Muhsin, *İslam'a Yönelen Yıkıcı Hareketler: Babilik ve Bahâiliğin İçyüzü*, (çev. M. Saim Yeprem-Hasan Güleş), Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 1984.
- Adanalı, Zeynel, *Bahâiliğin Tarihsel Gelişimi*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2001.
- Argyle, Michael, Benjamin Beit Hallahmi, "Dini Davranış Teorileri", Ali Kuşat, Mehmet Korkmaz ve İsmail Güllü (çev.), *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16:1 (2004), ss. 247-280.
- Bahallâh, *Kurdun Oğlu Risalesi*, çev. Mecdî İnan, Özdemir Basımevi, İstanbul 1976.
- Bodur, Hüsnü Ezber, "Moonculuk Hareketi ve Türkiye'de Benzer Bir Cemaat Yapılanmasının Sosyolojik Analizi", *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, c.1, ss.13-50.
- Bormley, David G., "The 'Brainwashing' Controversy", *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley, Oxford University Press, Oxford 2007, ss. 143-145.
- Bozkuş, Metin, "Bahâiliğin Arka Planı ve Söylemi Üzerine Bir Değerlendirme (Sivas Örneği)", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sivas 2002, c. 5, sayı: 2, ss. 139-156.
- Carrel, Micheal R., Daniel F. Jennings, Heavrin Christina J.P., *Fundamentals of Organizational Behavior*, Mc Graw Hill Book Companies, Inc. Chicago 1997, s. 469-470.
- Çandır, Ahmet Fuat, *Tarihten Günümüze Bahâilik*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.
- Çapcıoğlu, İhsan, Şahin, Mehmet Cem, Gümüş, Emine, "Karizmatik Otoriteden Yeni Liderlik Vizyonuna: Günümüz Liderlik Yaklaşımları", *BİDDER, Sosyal Bilimler Dergisi*, 2010, c. 1, sayı:1 s. 27-48.
- Çapcıoğlu, İhsan, Şahin, Mehmet Cem, Eedoğruca, Nuran, "Max Weber Sosyolojisinde Karizmatik Otorite ve Dini Liderlik", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Ağustos, Yıl: 14, Sayı:2, s. 51-76. 2010.
- David G. Bromley, "The 'Brainwashing' Controversy", *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley, Oxford University Press, Oxford 2007, ss. 143-145.
- Davis, Kingslet, *Human Society*, New York 1948.
- Dilaver Tengilimoğlu, "Kamu ve Özel Sektör Örgütlerinde Liderlik Davranışı Özelliklerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Çalışması", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2005, c. 4, sayı: 14, ss. 1-16.
- Doğan, Çetinkaya, *Tarih ve Kuram Arasında Toplumsal Hareketler*, Çetinkaya, Y. Doğan (der.), *Toplumsal Hareketler-Tarih, Teori ve Deneyim*, İletişim Yay., İstanbul 2008.
- Doğan, Selen, *Vizyona Dayalı Liderlik*, Philip & Richard's İnsan ve İş Kaynakları Danışmanlığı, İstanbul 2001.
- Fathezam, Huşmand, *Yeni Bahçe*, çev. Mehmet Niyazi, 2. Baskı Kemal Matbaası, Adana, 1995.
- Fiğlalı, Ethem Ruhi, *Babilik ve Bahâilik*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1994.
- İnan, Mecdettin, *İkan Kitabı*, Baha Basımevi, İstanbul, 1991.
- İpek, Yasin, *İran'da Kaçar Türk Hanedanlığı Babilik ve Bahâilik*, Ekim Yayınları, İstanbul, 2010.
- Furseth, Inger ve Pal, Repstad, *Din Sosyolojisine Giriş Klasik ve Çağdaş Kuramlar*. (çev. İhsan Çapcıoğlu ve Halil Aydınalp), , Birleşik Yayınevi, Ankara 2011.
- Gillespie, V. B., *The Dynamics of Religious Conversion*, Alabama 1991.
- Glock, Charles, "The role of Deprivation in the Origin and Evolution of Religious Groups", in R. Lee and M. E. Marty (eds), *Religion and social conflict*, Oxford University Press, New York 1964.
- İpek, Yasin, *İran'da Kaçar Türk Hanedanlığı Babilik ve Bahâilik*, Ekim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 170.
- Jasper, James, *Ahlaki Protesto Sanatı*, (çev. Senem Öner), İstanbul 2002.
- Kaya, Vahap, *Toplumsal Değişme Açısından Karizmanın Şiddeti Atatürk, Hitler, Humeyni*, Sis Yayınları, Ankara 1998.
- Kirman, M. Ali, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, Birleşik Yayınevi, Ankara 2010.
- _____, *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2004.
- Koçel, Tamer, *İşletme Yöneticiliği, Yönetim ve Organizasyon Organizasyonlarda Davranış* *Klasik-Modern-Çağdaş ve Güncel Yaklaşımlar*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2001.
- Köse, Ali, "İhtida", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2000, c. 21, s. 554-558.
- Lelandais, Gülçin Erdi, "Sosyal Hareketler Teorileri ve Küreselleşme", *Yeni Toplumsal Hareketler*, Kalkedon Yay., İstanbul 2009.
- Loveland, Matthew T., *Religious Switching: Preference Development, Maintenance and Change*, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 42(1), 2003, ss. 147-157.
- Marks, Karl, Friedrik, Engels, "Din ve Sosyolojisi", (çev. Mevlüde Ayyıldız), *Din Sosyolojisi*, Yasin Aktay ve M. Emin Köktaş (drl.). 3. Basım, Vadi Yayınları, Ankara 2007, ss.121-131.
- Neumueller, Caroline A. *The 21st Century New Muslim Generation. Converts in Britain and Germany*, Scholars' Press, Saarbrücken 2013.
- Özsuca, Neyir, *Bahâi Tarihi Özeti*, Baha Dağıtım Basım, İstanbul, 1987.
- _____, *Bahâi Dini; Tarihi, Prensipleri ve Dini Hükümleri*, Ankara 1967.
- Rambo, Lewis, "Din Değişirme Teorileri: Dini Değişimi Anlama ve Yorumlama", (çev. Hatice Gül), *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17 (2011), ss. 204-226.
- Robbets, Keith, *Religion in Sociological Perspective*, California 1990.
- Saliba, John A., "Disciplinary Perspectives on New Religions Movements: Views from the Humanities and Social Sciences", *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley, Oxford University Press, Oxford 2007, ss. 41-45.
- Singer, Margaret, "Coming Out of the Cults", *Psychology Today* (Jan), 1979, ss.72-82.
- Şimşek, Aslı, *Duygusal Zekânın, Ana-Baba Tutumunun ve Doğum Sırasının Tercih Edilen Liderlik Tarzına Etkisi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Topaloğlu, Bekir, "Ahiret", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1988, c.1, s. 543-546.
- Yörükoğlu, Atalay, *Gençlik Çağı*, 2. basım, Ankara 1986.